

Bir Çalıştayın Ardından: Yapay Zekâ ve İnsanlığın Geleceği: Fırsatlar ve Tehditler (10-11 Mayıs 2024, Kocaeli)

After a Workshop: Artificial Intelligence and the Future of Humanity: Opportunities and Threats

Metin Gümüş

Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, Makine Mühendisliği Bölümü

ORCID: 0000-0002-0945-6827, mgumus@marmara.edu.tr

Geliş Tarihi: 12.12.2024 - **Kabul Tarihi:** 25.12.2024

DOI: 10.55205/jocsosa.3120241600496

Atıf: Bir Çalıştayın Ardından: Yapay Zekâ ve İnsanlığın Geleceği: Fırsatlar ve Tehditler (10-11 Mayıs 2024, Kocaeli). *Cihannüma Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 3(1), 96-101.

Cihannüma Dayanışma ve İşbirliği Derneğinin öncülüğünde Kocaeli Valiliği, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kocaeli Üniversitesi, Teknik Elemanlar Derneği (TEKDER) ve Doğu Marmara Kalkınma Ajansı ile birlikte 10-11 Mayıs 2024 tarihlerinde Kocaeli’nde gerçekleştirilen “Yapay Zekâ ve İnsanlığın Geleceği: Fırsatlar ve Tehditler” başlıklı çalıştayda insanlığı çok hızlı bir şekilde etkisi altına almaya başlayan Yapay Zekâ (YZ) tüm yönleri ile ele alınmıştır.

Teknolojideki hızlı gelişmeler ve özellikle dijital dönüşüm, insanlığa birçok fırsat sunduğu gibi birçok tehditler de oluşturmaktadır. Bu süreçte, YZ olarak karşımıza çıkan yeni teknoloji, insanoğlunun geleceğinde yeni bir devrim oluşturacağı öngörülmektedir. YZ kavramı ve felsefesi üzerine tartışmalar devam ederken YZ, bir bilgisayarın veya bilgisayar kontrolündeki bir sistemin insanlara benzer şekilde davranış geliştirme

kabiliyeti olarak tanımlanabilmektedir. Diğer bir ifade ile bilgisayarlı sistemlere insan benzeri düşünme, öğrenme, muhakeme etme ve sonuç çıkarma yeteneklerinin kazandırılması çabasıdır.

YZ son yıllarda hızla gelişerek ve önem kazanarak dünya genelinde büyük bir ilgi ve heyecan uyandırmış, hemen hemen tüm alanlarda karşımıza çıkan uygulamaları nedeniyle tüm boyutları ile tartışılır hale gelmiştir. Teknoloji alanında öncü ülkelerde YZ konusunda büyük yatırımlar yapılarak üniversitelerde, enstitülerde, büyük teknoloji şirketlerinde ve araştırma merkezlerinde yoğun çalışmalar yürütülerek bu alanda da araştırmalara ve geliştirmelere öncülük edilmektedir. Dünya çapında YZ uygulamaları, akıllı şehirlerden ulaşım, endüstriyel üretimden savunma sanayine, sağlık hizmetlerinden eğitime, çevreden ziraata, enerji sektöründen uçak ve uzay teknolojilerine, perakende sektöründen hizmet sektörüne, finanstan insan kaynaklarına, hukuktan güvenlik alanına kadar hemen hemen her alanda etkin ve verimli çözümler sunarak insanlık için önemli fırsatlar oluşturmaktadır.

YZ insanlığa sağladığı önemli faydalar ile beraberinde önemli tehditleri de getirmektedir. YZ'nin veri gizliliği ve güvenliğine oluşturduğu tehditler, işsizliği artırma riski nedeniyle istihdam sorunu oluşturma potansiyeli, YZ destekli silah sistemlerinin insan hakları ihlallerini doğurması, YZ teknolojileri ile insanlığın sınır tanımayan dönüşümü – transhümanizm, YZ'nin özerklik düzeyinin artmasıyla insan kontrolünden çıkarak insanlığın varlığına tehdit oluşturmaları, YZ'nin insani değerlere, sosyal adalete ve ahlaki boyuta öngörülemez olumsuz etkileri, YZ ile algı yönetimi ve toplumların sürüleştirmesi gibi konular acilen tedbir alınması gereken önemli konular olarak karşımıza çıkmaktadır.

Görüldüğü üzere, YZ insanlığın yaşam standardını yükselten ve heyecan verici bir gelecek sunarken, beraberinde birçok endişeyi de getirmektedir. Bu nedenle YZ'nin avantaj ve dezavantajları, sunduğu fırsatlar, beraberinde getirdiği tehditler ve buna bağlı olarak insanlığın geleceği toplumun tüm kesimleri tarafında tüm boyutları ile sürekli araştırılmalı, takip edilmeli, elde edilen veriler doğrultusunda aksiyon planları ve gelecek projeksiyonları oluşturulmalıdır. Bu çerçevede, en yüksek katkıyı sağlayabilmek amacı ile gerçekleştirilen çalıştayda konu tüm boyutları ile iki gün boyunca yapılan panel ve oluşturulan çalıştay masaları ile müzakere edilmiş ve sonuç raporu kamuoyu ile paylaşılmıştır.

Çalıştayın birinci günü açılış konuşmasında Vali Seddar Yavuz, “Bu çalıştayın Kocaeli’de yapılması tesadüf olarak nitelendirilemez. Dünyada akan kan ve gözyaşını durduracak süssü kavramların arkasına saklanmış zalimlerle mücadele edeceksek bilim, sanayi ve teknolojiye özellikle dijitalleşmeye çok daha fazla değer atfetmemiz gerekiyor.” diyerek dikkatleri teknolojinin önemine ve özellikle dijitalleşmeye çekmiştir. Cihannüma Genel Başkanı Av. Rıza Yorulmaz ise konuşmasında, “Türkiye yüzyılıyla; ekonomisi güçlü, diplomaside sözü dinlenen, bilimde saygın, teknolojiye öncü, askeri gücü caydırıcı, hülasa her alanda dünyada lider bir Türkiye hedeflenmektedir. Bunu başardığımızda daha adil ve yeni bir dünyayı kurabiliriz, bunu başardığımızda önümüzdeki yüzyıl Türkiye yüzyılı olabilir.” vurgusu yaparak gerçekleştirilen yapay zekâ temalı çalıştayın bu hedefler istikametinde önemli bir adım olduğunu belirtmiştir. Programın açılış konuşmalarından sonra gerçekleşen panelde; Ömer Ekinci moderatörlüğünde, panelistler Prof. Dr. Ahmet Dağ, Osman Çalışkan, Dr. Cenk Deniz Mendi, Mehmet Metin Okur tarafından “Yapay Zeka ve İnsanlığın Geleceği” konusu çeşitli boyutları ile değerlendirilmiştir.

Çalıştayın ikinci gününde, YZ’nin tüm boyutları uzmanlarıyla müzakere edilmiş ve YZ’nin oluşturduğu fırsat ve tehditler kendi düşünce dünyamız içerisinde değerlendirilmiştir. Çalıştayda oluşturulan müzakere masalarında YZ’nin kavramsal ve felsefi; teknoloji, Ar-Ge ve mühendislik; savunma ve ulusal güvenlik; eğitim ve istihdam; liderlik, yönetişim, kalite ve verimlilik; veri yönetimi; etik, hukuki ve sosyolojik boyutları ele alınmıştır.

YZ’nin kavramsal ve felsefi boyutunun ele alındığı birinci müzakere masasında; YZ kavramı ve kapsamı, YZ’nin sınırları/kısıtlılığı, YZ’nin yapay akla dönüşüp dönüşmeyeceği YZ’nin özerklik düzeyi ve insan kontrolü arasındaki denge, teknoloji ve insanın etkileşimli evrimi, insanlığın geleceği – transhümanizm, posthümanizm, YZ’nin insani özelliklere sahip olması ve insanlığın kimliğini/kendini tanımlaması ve YZ etiğinin imkanı konuları farklı alanlardan konunun uzmanları tarafından ele alınmış ve çok ilginç değerlendirmelerde bulunulmuştur.

YZ’nin teknoloji, Ar-Ge ve mühendislik boyutunun ele alındığı ikinci müzakere masasında; teknik ve teknolojik altyapı, büyük veri ve büyük veri platformları, kuantum teknolojisi ve süper bilgisayarlar, Üretimde YZ, makine ve insan iş birliği, YZ alanında girişimcilik ve yenilikçilik,

YZ'nin sektörel etkileri, akıllı şehirler ve ulaşım sistemleri, kamusal/kurumsal/kişisel verilerin nitelikli verileştirilmesi konularıyla ilgili prensipler tartışılmış ve izlenecek yol haritası önerilmiştir.

Savunma ve ulusal güvenlik boyutunun ele alındığı üçüncü müzakere masasında, YZ'nin stratejik önemi / stratejik odak noktaları / ulusal güvenliğe etkileri, gerçek zamanlı görüntü işleme / kontrol distopyası / "büyük birader seni izliyor" olgusu; veri güvenliği açısından YZ / federe öğrenme / veriye erişimin politik potansiyeli, YZ ve siber istihbarat, YZ ve askeri savunma sistemleri, askeri stratejilerde YZ tabanlı karar destek sistemlerinin rolü, tam otonom silah sistemleri (ölümcül katil robotlar / laws) konuları savunma ve ulusal güvenlik alanlarındaki uzmanlar tarafından çok farklı boyutları ile değerlendirilmiştir.

YZ'nin eğitim ve istihdam boyutunun ele alındığı dördüncü müzakere masasında; YZ'nin öğretim sistemleri ile etkileşimi (YZ'nin öğretimi ve öğretimde YZ'nin kullanımı), YZ uzmanlarının yetiştirilmesi, YZ'nin insan kaynağı planlamasına, mesleklerin dönüşümüne ve mesleki eğitime etkisi konuları eğitimciler ve araştırmacılar tarafından ele alınmış ve önemli önerilerde bulunulmuştur.

YZ'nin liderlik, yönetim, kalite ve verimlilik boyutunun ele alındığı beşinci müzakere masasında; kurumların YZ tabanlı dijital dönüşümü; YZ destekli yönetim ve çevik liderlik, karar destek sistemleri, RPA, YZ'nin kalite sistemlerindeki uygulamaları, YZ'nin kurumsal operasyonlara etkileri ve verimlilik boyutu uzman kişiler tarafından ele alınmış ve özellikle yöneticilerin istifade edeceği önemli değerlendirilmelerde bulunulmuştur.

YZ'nin veri yönetimi boyutunun ele alındığı altıncı müzakere masasında; Ülkemiz yararına YZ'de kullanılabilecek veri miktarı yeterli midir?, Veri kapsamı ve çeşitliliği nasıldır? Veri yönetim ilkeleri açısından mevzuat yeterli mi veya mevzuata uyuluyor mu?, kurum ve kuruluşlarda YZ için veri yönetim stratejileri geliştirilebilir mi? sorularına yanıt aranmıştır. Ayrıca kullanıcı ve yöneticilerin faaliyetleri konusunda stratejiler, veri yönetim teknolojilerinin (HW+SW) becerilerini kullanabilme ve geliştirme stratejileri, verilerden değer elde etme stratejileri, Türkiye'nin YZ'de veri işlemedeki durumu, risk gruplarına göre yasal düzenleme, görev kritik uygulamalar, etnik kökenli ve biyometrik verilerin güvenliği,

veri etiketleme, yetkin insan gücü yetiştirme, devletin ve üniversitelerin destek ve teşvikleri, YZ verilerinin tutulması ve saklanması, tasnifi, veri tutma metotları, lisanslama ve entegrasyon maliyetleri konuları çoğunluğunu akademisyenlerin oluşturduğu uzmanlar tarafından kapsamlı bir şekilde değerlendirilmiştir.

YZ'nin etik, hukuki ve sosyolojik boyutunun ele alındığı yedinci müzakere masasında; YZ uygulamasında etik ve hukuki ilkeler, YZ uygulamasında sorumluluk ve hukuki boyut, YZ'nin toplumda işsizlik, eşitsizlik ve sosyal adalete etkisi, YZ'nin insani değerlere ve toplum ahlakı üzerine etkisi konuları çok farklı disiplinlerden olan uzmanlar tarafından ele alınmıştır.

Çalıştayın kapsamı ve ele alınan konulardan görüldüğü üzere, YZ yaşamımızın tüm boyutlarını etkilemekte, insanlığın yaşam standartlarını yükselten ve heyecan verici bir gelecek sunarken, beraberinde birçok endişeyi de getirmektedir. Bu nedenle YZ'nin avantaj ve dezavantajları, sunduğu fırsatlar, beraberinde getirdiği tehditler ve buna bağlı olarak insanlığın geleceği toplumun tüm kesimleri tarafında tüm boyutları ile sürekli araştırılmalı, takip edilmeli, elde edilen veriler doğrultusunda aksiyonlar alınmalı ve gelecek projeksiyonları oluşturulmalıdır. Bu maksatla, bu alanda bir seferberlik oluşturularak yüksek eğitim kurumları, kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında güçlü işbirlikleri oluşturulmalıdır.

Çalıştayın sonuç raporunda özellikle şu hususlara vurgu yapılmıştır: Çalışmaların teknik boyutlarında özellikle araştırma üniversitelerinde kurulmuş/kurulacak enstitüler, araştırma merkezleri lokomotif görevi üstlenmelidir. Bu amaçla yeni tematik üniversiteler kurulabilir veya bazı üniversitelerin ihtisas alanı YZ olarak belirlenmelidir. Ayrıca bu konuları devletin en üst kurullarında gündemde tutmak, politikalar geliştirmek, ekonomik kaynaklar ve yeni istihdam olanakları oluşturmak ve tüm bu çalışmalarını en üst düzeyde koordine etmek maksadı ile “Bilişim Teknolojileri ve YZ Bakanlığı” ihdas edilmesi yararlı olacağı kanaati belirtilmiştir.

“Yapay Zekâ ve İnsanlığın Geleceği: Fırsatlar ve Tehditler” başlıklı çalıştayın sonuç raporu Cihannüma Dayanışma ve İşbirliği Derneğinin web sayfasında yayınlanacaktır. YZ'yi tüm yönleri ile ele alan bu raporda,

konuyla ilgili çok önemli değerlendirmelerde, tespitlerde ve önerilerde bulunulmuştur. Çalıştay raporunun, konuyla ilgili olan öğrenciler, akademisyenler uzmanlar tarafından incelenmesi büyük önem arz etmektedir. Raporun, YZ alanına ilgi duyan tüm taraflara yol gösterici bir rehber olacağı düşünülmektedir.